

Do Liên Minh Châu Âu tài trợ

EU JULE

OXFAM

MỘT SỐ KỸ NĂNG LÀM VIỆC THÂN THIỆN VỚI TRẺ EM, NGƯỜI DƯỚI 18 TUỔI LÀ NẠN NHÂN BỊ XÂM HẠI TÌNH DỤC TRONG QUÁ TRÌNH TỔ TỤNG

Tập 2

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

**SẢN PHẨM NÀY ĐƯỢC THỰC HIỆN TRONG KHUÔN KHỔ DỰ ÁN
"HỖ TRỢ TIẾP CẬN TƯ PHÁP CHO TRẺ EM BỊ XÂM HẠI TÌNH DỤC
TẠI HÀ NỘI" DO QUỸ THÚC ĐẨY SÁNG KIẾN TƯ PHÁP
(EU JULE JIFF) TÀI TRỢ. CÁC Ý KIẾN, PHÂN TÍCH VÀ KHUYẾN
NGHỊ TRONG TÀI LIỆU NÀY KHÔNG NHẤT THIẾT PHẢN ÁNH
QUAN ĐIỂM CHÍNH THỨC CỦA LIÊN MINH CHÂU ÂU VÀ
TỔ CHỨC OXFAM TẠI VIỆT NAM.**

MỤC LỤC

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

03

PHẦN I. Tâm lý của trẻ em và người dưới 18 tuổi trong quá trình tham gia tố tụng các vụ án xâm hại tình dục

04

1.1. Biểu hiện tâm, sinh lý của trẻ em và người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục

06

1.2. Hệ quả tâm lý xã hội của trẻ em, người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục

09

1.3. Trách nhiệm của các cơ quan tố tụng, các cơ quan, tổ chức hoạt động về trẻ em, cha mẹ, gia đình, nhà trường trong việc ổn định tâm lý cho trẻ em bị xâm hại tình dục

10

PHẦN II. Một số kỹ năng làm việc thân thiện với trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị xâm hại tình dục trong quá trình tố tụng

12

2.1. Một số kỹ năng cơ bản trong tố tụng hình sự thân thiện đối với trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị xâm hại tình dục

13

2.2. Kỹ năng Điều tra thân thiện đối với trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị xâm hại tình dục

14

2.3. Một số vấn đề cần lưu ý trong quá trình truy tố các vụ án xâm hại tình dục trẻ em, người dưới 18 tuổi

19

2.4. Một số vấn đề cần lưu ý trong quá trình xét xử thân thiện các vụ án xâm hại tình dục trẻ em, người dưới 18 tuổi

20

2.5. Thi hành bản án và quyết định của Tòa án

22

2.6. Kỹ năng trợ giúp pháp lý thân thiện với trẻ em, người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục

22

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

BLTTHS

Bộ luật Tố tụng Hình sự

NCTN

Người chưa thành niên

JIFF

Quỹ Thúc đẩy Sáng kiến tư pháp

QĐ

Quyết định

TE

Trẻ em

THA

Thi hành án

TGPL

Trợ giúp pháp lý

TGVPL

Trợ giúp viên pháp lý

XHTD

Xâm hại tình dục

XHTE

Xâm hại trẻ em

XHTDTE

Xâm hại tình dục trẻ em

VACR

Hội Bảo vệ quyền trẻ em Việt Nam

PHẦN I:
TÂM LÝ CỦA TRẺ EM
VÀ NGƯỜI DƯỚI 18 TUỔI
TRONG QUÁ TRÌNH THAM GIA
TỔ TỤNG CÁC VỤ ÁN XÂM HẠI TÌNH DỤC

PHẦN I. Tâm lý của trẻ em và người dưới 18 tuổi trong quá trình tham gia tố tụng các vụ án xâm hại tình dục

1.1. Biểu hiện tâm, sinh lý của trẻ em và người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục

Sự hình thành và phát triển của con người phụ thuộc vào các yếu tố cơ bản như: yếu tố bẩm sinh; gen di truyền; môi trường gia đình – xã hội bao gồm điều kiện kinh tế, giáo dục. Trẻ em như **“Búp trên cành”**, người dưới 18 tuổi tùy theo từng độ tuổi là những thiếu niên, đoàn viên, thanh niên còn non nớt về thể chất và tinh thần, là người **“chưa thành niên”**, **“chưa có năng lực hành vi dân sự đầy đủ”**. Vì vậy, khi TE bị XHTD sẽ có ảnh hưởng rất khác nhau đến thể chất và tinh thần.

Những biểu hiện tâm lý của trẻ em ở từng giai đoạn rất khác nhau, kể cả trong cùng một độ tuổi. Có thể tạm chia thành 3 khung độ tuổi: (1) Trẻ em dưới 7 tuổi; (2) Trẻ em từ 7 - dưới 16 tuổi; (3) Người từ 16 - dưới 18 tuổi. Nghiên cứu những biểu hiện tâm sinh lý trong **“Biểu hiện tâm sinh lý trẻ em, người dưới 18 tuổi khi bị XHTD theo lứa tuổi”** dưới đây sẽ giúp người tiến hành tố tụng tìm ra giải pháp phù hợp khi làm việc với trẻ em, người dưới 18 tuổi bị XHTD.

Một số biểu hiện tâm sinh lý trẻ em, người dưới 18 tuổi khi bị XHTD theo lứa tuổi

Trẻ em dưới 7 tuổi	Trẻ em từ 7 – dưới 16 tuổi	Người từ 16 – dưới 18 tuổi
1. Sợ hãi, hoảng loạn; 2. Ngủ hay giật mình, mê sảng; 3. Hay khóc; 4. Nhìn thấy người lạ càng khóc; 5. Khóc to, sợ hãi khi gặp người XHTD; 6. Chạy trốn khi gặp người lạ, nhất là người đã XHTD hay người giống người đã từng XHTD (chủ yếu là nam giới). 7. Không dám nói, chỉ ra người đã XHTD do bị đe dọa hay dụ dỗ.	1. Thay đổi thói quen sinh hoạt như ăn uống, ngủ, nghỉ thất thường, ngủ li bì hoặc mất ngủ; 2. Né tránh tham gia các hoạt động hàng ngày; 3. Hay ngồi một mình trong bóng tối, sợ ra ánh sáng, chỗ đông người; 4. Hay cáu gắt, giận hờn vu vơ; 5. Né tránh gặp cha/mẹ/người thân do sợ bị hỏi, truy vấn; 6. Chénh mảng học hành hay lơ đãng, suy nghĩ mung lung;	1. Tự đổ lỗi cho bản thân, tự thấy xấu hổ; 2. Ngại giao tiếp với người khác giới do lo sợ lại bị XHTD; 3. Cảm nhận xung quanh đều nguy hiểm cho bản thân; 4. Không tin tưởng ai; không dám tâm sự với cha mẹ/người giám hộ/người thân/bạn bè; 5. Không muốn sống, muốn tự tử, chạy trốn khỏi gia đình, cộng đồng nơi đang sống vì xấu hổ, sợ bị kỳ thị; 6. Dễ bị trầm cảm;

	7. Không dám kể sự việc với cha/mẹ/người thân.	7. Có tư tưởng và hành động lệch lạc, như: bắt cần, bắt chấp, không ngại tiếp xúc trong quan hệ tình dục... 8. Có những hành vi tình dục bất thường; 9. Quan hệ tình dục thoải mái để trả thù.
<i>Gia đình cần quan tâm chăm sóc yêu thương trẻ em nhiều hơn để trẻ nhanh chóng quên chuyện bị XHTD.</i>	<i>Gia đình cần gần gũi để trẻ em có thể chia sẻ, giúp trẻ nhanh chóng ổn định tâm lý để học tập và sinh hoạt bình thường.</i>	<i>Gia đình cần dành thời gian phân tích giúp nạn nhân hiểu rõ về hậu quả của việc XHTD, và ích lợi của việc hợp tác với các cơ quan tố tụng.</i>

TÙY TỪNG BIỂU HIỆN VỀ THỂ TRẠNG HAY TINH THẦN CỦA TRẺ EM, NGƯỜI DƯỚI 18 TUỔI CẦN THIẾT PHẢI CÓ SỰ HỖ TRỢ CỦA BÁC SĨ VÀ BÁC SĨ TÂM LÝ PHÙ HỢP

Phân tích đặc điểm tâm sinh lý của trẻ em, người dưới 18 tuổi phía trên để lựa chọn biện pháp phù hợp khi tiếp xúc, hỗ trợ cho từng nhóm người.

1.1.1. Đối với trẻ em dưới 7 tuổi

- Khi còn nhỏ dưới 5 tuổi, ở độ tuổi này các em chỉ có nhu cầu ăn đủ bữa, ngủ đủ giờ, vui chơi học tập theo lứa tuổi để tăng trưởng và phát triển; về tâm lý, xã hội, trẻ em đang giai đoạn phát triển ngôn ngữ, tình cảm gia đình nên rất non nớt, yếu ớt cả về thể chất và tinh thần nếu bị những “yếu râu xanh” sàm sỡ sẽ rất sợ hãi, chỉ biết khóc, ngủ hay giật mình, bỏ ăn...

- Khi trẻ em từ 6 tuổi đã bắt đầu đi học thì đã có một số kiến thức cơ bản để phân biệt giữa bạn trai và bạn gái hoặc biết lơ mơ về “em bé” được sinh ra như thế nào... nên khi gặp những hành vi lạ sàm sỡ, các bé rất hoảng loạn và hay chạy trốn khi nhìn thấy người lạ (nhất là nam giới lớn tuổi hơn); sợ hãi không dám nói với bố/mẹ/người thân do kẻ xâm hại có thể dọa nạt hay dụ dỗ cho quà, tiền ...

Do vậy, ở lứa tuổi này, ít khi trẻ em bị XHTD vì luôn có cha mẹ, người thân, thầy cô ở bên, tuy nhiên trên thực tế cũng có một số ít trẻ em bị sàm sỡ. Khi thấy trẻ em la hét, khóc lớn, sợ sệt mỗi khi nhìn thấy người lạ cần ân cần dỗ dành, động viên tìm hiểu nguyên nhân, nếu trẻ em có dấu hiệu bị sàm sỡ hay bị XHTD, thì cha/mẹ/người thân/giáo

viên không quát mắng mà động viên để trẻ chia sẻ, bộc lộ cảm xúc và nói lên lý do khóc hay hoảng sợ, và báo ngay cho cơ quan Công an gần nhất để hỗ trợ đưa trẻ em đi giám định về tình trạng bị xâm hại.

Điều tra viên, Kiểm sát viên cần nắm vững đặc điểm tâm sinh lý này để lựa chọn cách thức tiếp cận và hỏi han khi tiếp xúc với trẻ và hỗ trợ tâm lý, hướng dẫn kỹ năng cho cha mẹ, người chăm sóc để chăm sóc cho những trẻ em bị xâm hại tình dục khi quá nhỏ tuổi.

1.1.2. Đối với trẻ em từ 7 tuổi đến dưới 16 tuổi

- Đặc điểm tâm sinh lý của trẻ em từ 6 đến 11 tuổi đã hình thành với những nếp sống, thói quen sinh hoạt hàng ngày tùy theo môi trường gia đình, trường học, khu dân cư nơi trẻ em sinh sống và học tập. Trẻ em đã có ý thức cơ bản về cách ứng xử với những người thân trong gia đình, thầy cô và bạn bè, đã được học về khái niệm cơ bản về giới tính trên ghế nhà trường hoặc gia đình giáo dục hay do xem phim ảnh nên đã có nhận thức cơ bản về vấn đề tình dục và bước đầu đã có khuôn mẫu, chuẩn mực về tình yêu, tình dục.

Do vậy, khi bị người khác sàm sỡ hay xâm hại thì trẻ em đã ý thức được nên hay xấu hổ không dám kể với cha/me/người thân; hoặc trẻ em đã bị kẻ sàm sỡ, kẻ xâm hại dụ dỗ, mua chuộc, đã gây áp lực để trẻ em không dám nói cho gia đình, người thân biết, nhiều khi gia đình, người thân chỉ nghe được qua lời bàn tán của những người xung quanh.

- Trẻ em từ 11 tuổi trở lên đến dưới 16 tuổi, là những thiếu niên, thanh niên, đoàn viên đang phát triển dần thành người trưởng thành nên rất muốn kết giao nhiều bạn bè, muốn làm nhiều việc như người lớn và mong người lớn hiểu mình hơn là được chiều chuộng như em bé. Tuy nhiên, ở lứa tuổi này do chưa nhận thức được sự phức tạp của các mối quan hệ trong gia đình, xã hội và bạn bè; chưa có kỹ năng phòng vệ, bảo vệ bản thân trước hành vi xâm hại nên dễ bị dụ dỗ, ép buộc quan hệ tình dục (cả về thể chất và phi vật chất). Khi hậu quả đã xảy ra, các em thường rất bất an, chèn ép trong học tập, luôn có cảm giác mình có lỗi, sợ gặp người lạ nên ngại không muốn tham gia các hoạt động như thường ngày, hay bỏ học, sợ gặp bạn bè, người thân không dám chia sẻ việc

mình bị xâm hại, dấu kín đến khi không thể dấu được mới nói cho người thân biết (có thể do bị khống chế, dọa nạt hoặc cho tiền, cho quần áo đẹp... dưới nhiều hình thức, sao nhãng, chèn ép, mắng học hành, thậm chí bỏ học hoặc bỏ nhà đi lang thang nên nhiều khi rất khó khăn trong công tác điều tra, truy tố, xét xử.

- Đặc biệt là trẻ em ở độ tuổi từ 14 đến dưới 16 tuổi là độ tuổi đang thay đổi tâm sinh lý thành người có năng lực hành vi dân sự gần đầy đủ, luôn muốn tự mình quyết định hành động mà không muốn cha/me/người thân chỉ dẫn nên dễ dẫn đến những hành động không chín chắn, bất lợi cho bản thân. Do đó, ở độ tuổi này, gia đình/người hỗ trợ tâm lý cần hiểu rõ và nắm bắt tâm lý độ tuổi, khả năng nhận thức của từng em để tư vấn, hỗ trợ tâm lý cho phù hợp.

Nhiều trẻ em ở độ tuổi này, do có hoàn cảnh khó khăn hay hoàn cảnh đặc biệt đã phải tự đi làm kiếm sống, phải tham gia lao động nuôi gia đình nên rất dễ là mục tiêu bị XHTD. Cha mẹ/người thân thích cần thường xuyên bên cạnh trẻ em; chia sẻ, an ủi, động viên để trẻ em không bị cô đơn, lạc lõng và làm những điều dại dột như bỏ đi hay tự tử. Gia đình cần tố giác ngay với cơ quan Công an nhằm sớm đưa vụ việc ra ánh sáng và bảo vệ chứng cứ.

Khi tiếp xúc, làm việc với các trẻ em ở giai đoạn này, Điều tra viên, Kiểm sát viên, Thẩm phán, Thư ký Tòa án cần có cử chỉ quan tâm động viên phù hợp với tâm sinh lý của trẻ trên cơ sở tôn trọng để các em cởi mở trò chuyện nhằm thu được các thông tin hiệu quả.

1.1.3. Người từ 16 - dưới 18 tuổi

Đây là giai đoạn người dưới 18 tuổi đã phát triển gần đầy đủ về thể lực và sinh lý cũng như nhận thức xã hội, tuy nhiên còn thiếu nhiều kiến thức xã hội cũng như trải nghiệm; là người có năng lực hành vi nhưng chưa đầy đủ, vẫn là: **"Người chưa thành niên"**, có nghĩa là chưa thành người lớn nên chưa làm chủ được bản thân, dễ bị ép buộc hoặc quan hệ tình dục khi bị dụ dỗ bởi những ham muốn về tiền bạc, công việc...

Khi bị XHTD, tùy vào thể chất, tinh thần của từng người mà có những thay đổi tâm lý như sợ hãi, thay đổi thói quen sinh hoạt; tự đổ lỗi cho bản thân; cảm nhận xung quanh đều nguy hiểm cho mình; xấu hổ, không tin tưởng ai để chia sẻ hoàn cảnh kể cả gia đình, bạn bè, thầy cô...; nghiêm trọng hơn là không muốn sống, muốn tự tử chạy trốn khỏi mọi người hoặc có hành vi quan hệ tình dục lệch chuẩn, buôn bán.

Khi phát hiện người dưới 18 tuổi bị XHTD, cha mẹ/người thân hay bất kỳ ai phát hiện ra vụ việc đều có trách nhiệm bảo vệ, hỗ trợ nạn nhân và báo ngay cho cơ quan Công an, cán bộ công tác xã hội để có các biện pháp ổn định tâm lý, bảo vệ nạn nhân, bảo vệ chứng cứ và truy vết tội phạm. Ở giai đoạn này, người dưới 18 tuổi mong muốn được

bảo vệ an toàn, được tôn trọng và được cảm thông từ phía gia đình, nhà trường và xã hội cho nên Điều tra viên, Kiểm sát viên, Thẩm phán, Thư ký Tòa án... cần tôn trọng, không đổ lỗi cho nạn nhân và khẩn trương xử lý giải quyết theo quy định của pháp luật để người dưới 18 tuổi nhanh chóng hoà nhập cộng đồng.

1.2. Hệ quả tâm lý xã hội của trẻ em, người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục

1.2.1. Những biểu hiện tâm lý của trẻ em dưới 7 tuổi; từ 7 đến dưới 16 tuổi; người từ 16 đến dưới 18 tuổi rất khác nhau nên hệ lụy về thái độ, tâm sinh lý của từng nạn nhân cũng có biểu hiện khác nhau. Nếu không được cha mẹ/người thân/người có trách nhiệm, có trình độ, kỹ năng, hiểu biết kịp thời khắc phục, trấn an để các em sớm ổn định về sức khỏe tinh thần và thể chất thì sẽ ảnh hưởng nghiêm trọng đến tương lai, sự phát triển của các em.

Thông tư liên tịch số 02/2018/TTLT-VKSTC-TATC-BCA-BQP-BTC-BNN&PTNT ngày 05/9/2018 đã ghi rõ: ***"Người bị hại là người dưới 18 tuổi bị tổn thương nghiêm trọng về tâm lý là người luôn ở trong trạng thái hoảng loạn, sợ hãi, suy nhược về tinh thần và thể chất, rối loạn tâm thần và hành vi do tác động bởi hành vi phạm tội gây ra"***.

1.2.2. Người bị hại là nạn nhân, đặc biệt là trẻ em, khi bị xâm hại tình dục thường để lại nhiều hậu quả nghiêm trọng về thể chất và tinh thần. Mức độ tâm lý bị ảnh hưởng nặng hay nhẹ còn phụ thuộc vào nhiều yếu tố khác như: sự nhận thức của người bị hại; cách nhìn nhận của xã hội của cộng đồng dân cư xung quanh nơi cư trú của người bị hại và quan trọng là thái độ của người thân và sự tham gia của những người tham gia tố tụng khi giải quyết các vụ XHTD này. Nhiều trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị xâm hại tình dục luôn bị ám ảnh, ảnh hưởng nghiêm trọng đến thể chất, tâm lý của các em trong khoảng thời gian rất dài, hàng chục năm sau, thậm chí theo suốt cả cuộc đời.

1.2.3. Trẻ em, người dưới 18 tuổi đang trong độ tuổi phát triển, chưa hoàn thiện về mặt thể chất và tâm sinh lý, khi bị XHTD sẽ dẫn đến hậu quả lâu dài cho trẻ em, ảnh hưởng tiêu cực cho gia đình trẻ em bị xâm hại và cộng đồng xã hội. Nhiều trẻ em, người dưới 18 tuổi bị XHTD có nguy cơ cao dẫn đến việc sử dụng chất gây nghiện như ma túy, nghiện

rượu, nghiện thuốc lá hoặc dẫn đến hành vi phạm tội. Khi bị XHTD, trẻ em thường hay lo lắng, xấu hổ, tự trọng thấp, luôn cảm giác bị phản bội niềm tin với người lớn, cảm thấy không công bằng; hoảng loạn trong hành vi ứng xử, suy nghĩ và hành động; lâu dài có thể buông xuôi, chấp nhận việc bị lạm dụng hoặc cho việc bị lạm dụng là đương nhiên (đối với những trường hợp bị cha mẹ/chú dượng/bị người mình lệ thuộc lạm dụng); nhận thức lệch lạc về giới tính; có khi trở thành tội phạm tình dục khi trưởng thành; có hành vi khiêu dâm và tò mò quá mức về tình dục hoặc khó hình thành niềm tin vào tình yêu và các quan hệ tình dục lành mạnh.

1.2.4. Đặc điểm tâm sinh lý của trẻ em, người dưới 18 tuổi rất phức tạp, nếu gặp trường hợp trẻ em bị XHTD, những người có trách nhiệm phải quan tâm, hỗ trợ và hướng dẫn kịp thời, giúp các em từng bước ổn định tâm lý, để giúp trẻ thoải mái và có những suy nghĩ, hành động tích cực. Do trẻ em chưa phát triển đầy đủ về thể chất và tinh thần, tâm hồn thơ ngây, hồn nhiên nên những người tham gia hỗ trợ, tham gia tố tụng giải quyết vụ việc cần kiên nhẫn, áp dụng mọi kỹ năng cần thiết, thân thiện để cùng trẻ em vượt qua khoảng thời gian khó khăn, giúp trẻ phục hồi sau chấn thương nghiêm trọng do bị XHTD.

1.3. Trách nhiệm của các cơ quan tổ tụng, các cơ quan, tổ chức hoạt động về trẻ em, cha mẹ, gia đình, nhà trường trong việc ổn định tâm lý cho trẻ em bị xâm hại tình dục.

1.3.1. Trách nhiệm hỗ trợ tâm lý cho trẻ em, người dưới 18 tuổi

Những người tham gia tố tụng; các tổ chức xã hội; những người làm công tác bảo vệ trẻ em; cha/ mẹ/ người thân... khi thấy các em bị xâm hại tình dục có một trong số biểu hiện tâm lý bất thường như đã phân tích ở trên phải có trách nhiệm động viên để trẻ em bình tĩnh kể lại sự việc, khai báo hoặc đưa ngay các em đến các cơ sở y tế, bác sỹ tâm lý để được can thiệp, tư vấn, hỗ trợ thăm khám kịp thời giúp trẻ em, người dưới 18 tuổi nhanh chóng ổn định sức khỏe và tinh thần, đặc biệt là lưu giữ các chứng cứ (nếu có) về việc bị XHTD để cung cấp cho cơ quan điều tra.

(1) Tuyệt đối không được đổ lỗi cho trẻ và hãy hỗ trợ, an ủi, nói với trẻ em rằng các em đã được an toàn rồi.

(2) Hãy nhẹ nhàng với trẻ em, để trẻ em cảm nhận được rằng bạn tin tưởng và yêu thương chúng.

(3) Phải khéo léo xử lý khi đối diện với phản ứng của trẻ em sau khi bị xâm hại tình dục. Trả lời những câu hỏi hoặc cảm xúc của trẻ em một cách tế nhị. Lắng nghe trẻ em nói, để trẻ em được bộc lộ

theo cảm xúc thay vì hỏi quá nhiều chi tiết và buộc chúng phải “khai báo”.

(4) Tôn trọng không gian riêng của trẻ em, không nói với quá nhiều người và cũng không nói với trẻ em rằng có ai đó đã biết về sự việc này.

(5) Bên cạnh đó, cha mẹ, phụ huynh cần cố gắng giữ nguyên các thói quen sinh hoạt trong gia đình như giờ đi ngủ, ăn tối và các thông lệ khác, để trẻ em dễ dàng tái hòa nhập và không nhận thấy vì mình mà mọi thứ có sự thay đổi lớn.

(6) Nói với các anh/chị/em của trẻ em về sự việc để được cảm thông, bảo vệ lẫn nhau và cùng học được kỹ năng để tránh bị xâm hại tình dục.

(7) Đề nghị Nhà trường, thầy cô và các bạn không chế diễu, không xa lánh, bàn tán về việc trẻ em/người dưới 18 tuổi bị XHTD và nên cảm thông, tạo điều kiện hỗ trợ cho trẻ em, người dưới 18 tuổi được hòa nhập cuộc sống bình thường.

1.3.2. Hỗ trợ tâm lý cho cha mẹ/người giám hộ

(1) Trẻ em, người dưới 18 tuổi luôn cần cha mẹ, người giám hộ quan tâm và hỗ trợ mọi lúc, mọi nơi, khi ở gia đình, nơi cư trú, đặc biệt là khi cùng nạn nhân làm việc, tiếp xúc với cơ quan tố tụng.

(2) Tâm lý cha mẹ, phụ huynh có con em bị xâm hại tình dục cũng bị thay đổi nhiều. Sẽ rất đau khổ, dằn vặt, căm giận kẻ thủ ác và cảm thấy có lỗi vì không bảo vệ được con em mình, lo lắng trước tương lai của con... Trên thực tế, chính bản thân phụ huynh, người giám hộ cũng rất lúng túng, không biết xử lý, giúp đỡ con mình ra sao; nếu không có người tư vấn xử lý tình huống đúng cách sẽ làm trẻ em thêm hoang loạn, xóa mất dấu vết, chứng cứ phạm tội của người phạm tội hoặc thỏa thuận với bị can, bị cáo, gia đình của người phạm tội để không đưa vụ việc ra pháp luật; có trường hợp gia đình bị hại sau khi không thỏa thuận được mới tố cáo đến cơ quan có thẩm quyền, nhiều khi

làm mất cơ hội vạch trần tội phạm và không đòi lại được quyền, danh dự hợp pháp của con em mình. Do vậy, cha mẹ/người giám hộcũng cần được tuyên truyền, phổ biến để nâng cao kiến thức chăm sóc, bảo vệ con em, đặc biệt là kỹ năng xử lý tình huống khi không may con em bị XHTD.

(3) Nhiều cha mẹ, phụ huynh nhận thấy trẻ em có dấu hiệu bất ổn nhưng không quan tâm sâu sát gần gũi động viên nên các em cảm thấy lạc lõng, cô đơn sẽ bị tâm lý nặng nề, không biết chia sẻ tâm sự cùng ai. Có cha mẹ không tin lời con nói, khiến trẻ em bị tổn thương, cảm thấy lạc lõng, suy sụp tinh thần vì không được bảo vệ.

(4) Khi nghe trẻ em nhắc đến việc bị xâm hại tình dục, cha mẹ/người giám hộ cần tạo cảm giác cho trẻ em tin tưởng luôn được gia đình ở bên cạnh, hãy lắng nghe, khéo léo trò chuyện, tìm hiểu sự thật để bảo vệ trẻ em. Thấu hiểu, lắng nghe là một trong các yếu tố chính giúp trẻ mau hồi phục sau chấn thương tâm lý; không đổ lỗi cho trẻ.

(5) Trong trường hợp cần thiết cần động viên cha mẹ đưa trẻ em đến gặp bác sĩ tâm lý, để trẻ em dần vượt qua khó khăn mặc cảm, nhanh chóng giúp con em mình ổn định về thể xác và tinh thần.

(6) Khi sự việc đau lòng không may xảy ra, vào thời điểm này cha mẹ, gia đình cần phải xác định tâm lý vững vàng và bản lĩnh bởi trẻ em mới là người cần được giúp đỡ nhiều nhất và chịu tổn thương lớn nhất. Cha mẹ nếu cảm thấy quá khó khăn để đối diện với sự cố nghiêm trọng với con em mình, hãy đến gặp bác sĩ hoặc các chuyên gia tâm lý để tự giải tỏa cảm xúc cho mình, để dồn hết toàn lực, toàn tâm chăm lo cho trẻ em bị XHTD.

(7) Đối với những vụ XHTD mà thủ phạm là người thân, quen của gia đình dễ khiến các bậc cha mẹ do nể nang không tố giác tội phạm (trường hợp ông/bà; chú/dì; cha dượng/cha đẻ... XHTD) để xử lý theo quy định của pháp luật. Trong trường hợp này, cán bộ Điều tra cần động viên và giải thích để cha/mẹ, người thân của trẻ em bị xâm hại khai báo và hợp tác với cơ quan điều tra để làm sáng tỏ vụ việc và xử lý người phạm tội đúng người, đúng pháp luật và hướng dẫn đến cơ quan công an và cơ quan trợ giúp pháp lý, luật sư để được hỗ trợ về luật pháp.

(8) Do vậy, khi nhận được tin báo, tố giác tội phạm cơ quan điều tra, truy tố, các cơ quan, tổ chức hoạt động về trẻ em cần khẩn trương, kịp thời giúp cha mẹ, người thân các em chuẩn bị tinh thần để đối mặt với biến cố, đồng thời đưa ra lời khuyên thích hợp trong việc chăm sóc trẻ em, thu thập, lưu giữ chứng cứ (nếu có) để phục vụ tốt công tác điều tra, truy tố, xét xử.

PHẦN II: MỘT SỐ KỸ NĂNG LÀM VIỆC THÂN THIỆN VỚI TRẺ EM, NGƯỜI DƯỚI 18 TUỔI LÀ NẠN NHÂN BỊ XÂM HẠI TÌNH DỤC TRONG QUÁ TRÌNH TỔ TỤNG

Cán bộ điều tra, Kiểm sát viên, Thẩm phán, Thư ký tòa án, Luật sư, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho trẻ em, người dưới 18 tuổi trong các vụ án XHTD, ngoài việc phải nắm rõ các quy định của pháp luật, chính sách xử lý, bảo vệ trẻ em, người dưới 18 tuổi còn phải rèn luyện kỹ năng làm việc thân thiện với trẻ em, người dưới 18 tuổi để đạt được hiệu quả cao nhất là bảo vệ trẻ em tốt nhất và trừng trị thích đáng kẻ phạm tội.

2.1. Một số kỹ năng cơ bản trong tổ tụng hình sự thân thiện đối với trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị xâm hại tình dục

Trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD, đặc biệt trong trường hợp bị người thân như cha/mẹ, ông/bà, cô, dì, chú, bác, dưỡng, mẹ kế, anh/chị/em họ là đối tượng có hành vi XHTD càng làm cho trẻ em, người chưa thành niên hoang loạn, khép kín nên người tham gia tố tụng rất khó tiếp cận để làm rõ vấn đề. Vì vậy, trong quá trình thực hiện nhiệm vụ, những người có thẩm quyền tham gia tố tụng cần chú ý những điểm sau:

2.1.1. Xây dựng mối quan hệ hiệu quả

Để trẻ em, người dưới 18 tuổi thấy tự tin, đem lại cảm giác an toàn khi tiếp xúc, làm việc với người có thẩm quyền trước hết nên gặp gỡ nạn nhân ở những nơi riêng tư và thân thiện với trẻ em; đảm bảo tính riêng tư và bảo mật thông tin của trẻ em.

Người được phân công tham gia vụ việc phải là người có chuyên môn vững vàng, có kinh nghiệm làm việc với trẻ em và tùy theo từng vụ việc mà bố trí cán bộ nam hay nữ cho hợp lý, khi tiếp xúc, làm việc với trẻ em nhất thiết phải sắp xếp để người giám hộ, người chăm sóc mà trẻ tin tưởng cùng tham dự để tạo sự tin cậy, yên tâm cho trẻ em....

2.1.2. Kỹ năng giao tiếp, làm việc trong tố tụng hình sự thân thiện với trẻ em là nạn nhân xâm hại tình dục

Sau khi xây dựng được mối quan hệ tin tưởng với trẻ em, cha mẹ/người giám hộ. Điều tra viên, Kiểm sát viên, Thẩm phán... cần có thái độ thân thiện, nhỏ nhẹ, ân cần, lắng nghe, thấu cảm với trẻ em, tạo không khí thoải mái, tự nhiên khi tiếp xúc với trẻ em; khẳng định với em rằng em có thể đặt niềm tin vào cán bộ và em đang được an toàn. Điều này có thể được thể hiện qua lời nói, ánh mắt, và cử chỉ thấu cảm; cần tạo cho trẻ em, người dưới 18 tuổi cảm thấy tự tin, thoát ra khỏi vỏ bọc, yên tâm, tin tưởng sẽ được bảo vệ. VD: mời em uống nước, ăn cái gì đó, hỏi về một câu chuyện gì đó như thể thao, một câu chuyện vui khác,...

Khi tiếp xúc, làm việc, người có thẩm quyền cần bình tĩnh, nhẹ nhàng gợi mở, lựa theo thái độ của trẻ em để đặt câu hỏi, giao lưu, tạo độ tin cậy cao và lưu ý các kỹ năng như:

(1) Sử dụng ngôn ngữ phù hợp với độ tuổi và nhận thức của trẻ em, dùng từ mà trẻ em, người dưới 18 tuổi đã sử dụng để mô tả những gì đã xảy ra với các em. Ngôn ngữ cần phù hợp với vùng miền, độ tuổi của trẻ chứ không sử dụng ngôn ngữ khoa học, trừu tượng, đa nghĩa. VD: để chỉ bộ phận sinh dục trẻ không nên sử dụng “âm hộ”, “dương vật” mà có thể sử dụng các từ: chim, bướm, hím,... mà ở nơi trẻ sinh sống hay sử dụng.

(2) Tạo cho trẻ em, người dưới 18 tuổi yên tâm là sẽ được hỗ trợ pháp lý an toàn, được bảo vệ và không để trẻ em gặp thêm gặp rắc rối;

(3) Duy trì thái độ không phán xét và thấu cảm với trẻ em và người dưới 18 tuổi;

(4) Cần nhận biết dấu hiệu trẻ em mệt và không tập trung. VD: trẻ không chú ý, trẻ hay nhìn quanh, thờ dãi, nghịch tay chân không muốn nói chuyện...

(5) Khi trao đổi với trẻ mẫu giáo, cần thực hiện nhiều cuộc hỏi nhỏ hơn là một cuộc dài; VD: các cuộc nói chuyện chỉ từ 15-20 phút, nên xen kẽ việc chơi với việc hỏi, ...

(6) Khuyến khích trẻ em, người dưới 18 tuổi vui chơi, giải trí phù hợp lứa tuổi vì vui chơi, giải trí là hình thức giao tiếp giúp các em bình tĩnh;

(7) Khi trẻ chơi, các em trở nên thư giãn và dễ nói chuyện;

(8) Đặt những câu hỏi đóng – mở để đảm bảo người dưới 18 tuổi có thể hiểu. VD: Câu hỏi đóng thường nhận được câu trả lời là một từ, hoặc câu trả lời rất ngắn. Khi bạn hỏi “**Cháu có nhìn thấy không?**” chỉ câu trả lời nhận được sẽ là “**Có**” hoặc “**Không**”; còn khi hỏi “**Cháu thấy đau ở những chỗ nào trên cơ thể?**” thông thường bạn sẽ được trả lời bằng những vị trí trên cơ thể. Câu hỏi mở sẽ dẫn đến câu trả lời dài hơn và thường bắt đầu bằng cụm từ cái gì, tại sao hay bằng cách nào. Muốn gợi mở có thể sử dụng các cụm từ “**Cháu thấy việc... thế nào?**” hay “**Hãy kể cho cô/chú nghe về...**” để đặt câu hỏi mở.

Cần hết sức lưu ý, trong giao tiếp, làm việc với

trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân XHTD người có thẩm quyền tham gia tố tụng cần đặt sự chú ý vào mọi hành vi, cử chỉ và lời nói. Lưu ý các kỹ năng khi làm việc như: kỹ năng truyền đạt thông tin, yêu cầu; lắng nghe tích cực; tìm hiểu và phân tích đối tượng; quan sát; tổng hợp, phán đoán và xử lý tình huống khi cần thiết.

2.1.3. Kỹ năng không phán xét trong khi điều tra, truy tố, xét xử

Người bị hại, đặc biệt là trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân XHTD cần phải được giải thích về những gì đã xảy ra mà không sợ bị trách mắng. Do đó, trong quá trình điều tra, truy tố, xét xử; cán bộ tham gia tố tụng không được phán xét sự việc, không được vội vàng quy chụp, trách mắng, coi các em là có một phần lỗi, tự các em gây ra và yêu cầu các em phải nghiêm túc khai báo, dẫn đến các em hoang mang, lo lắng, không dám nói thật, mà cần thân thiện để người bị hại xác nhận cảm xúc của mình hơn là việc nói cho họ biết họ cảm giác thế nào, để giúp đỡ nạn nhân bình tĩnh có thể sử dụng lời nói chân tình như: *“Cháu vừa gặp điều khó xử, cháu đừng sợ, để cô/chú giúp nhé”; “Cháu không có lỗi trong việc này, để cô/chú giúp cháu nhé”*...

2.2. Kỹ năng Điều tra thân thiện đối với trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị xâm hại tình dục

Ngoài việc các cán bộ điều tra, truy tố, xét xử phải có kỹ năng chung như đã nêu trên, tùy theo đặc thù công việc chuyên môn của từng lĩnh vực, các cán bộ điều tra, truy tố, xét xử cần có thêm các kỹ năng chuyên môn trong lĩnh vực trách nhiệm quyền hạn của mình.

Khi cơ quan điều tra tiếp nhận tin báo, tố giác tội phạm có dấu hiệu về tội hiếp dâm người dưới 16 tuổi (theo quy định tại các Điều 142 và Điều 144 BLHS năm 2015 sửa đổi, bổ sung năm 2017); tội giao cấu hoặc thực hiện hành vi quan hệ tình dục khác với người từ đủ 13 tuổi đến dưới 16 tuổi (Điều 145 BLHS năm 2015 sửa đổi, bổ sung năm 2017); tội sử dụng người dưới 16 tuổi vào mục đích khiêu dâm (Điều 147 BLHS năm 2015 sửa đổi, bổ sung năm 2017). Thông tư số 43/2021/TT-BCA ngày 22 tháng 4 năm 2021 của Bộ Công an: Quy định trách nhiệm của lực lượng Công an nhân dân trong việc thực hiện một số trình tự, thủ tục tố tụng hình sự thân thiện trong quá trình tiếp nhận, giải quyết tố

2.1.4. Kỹ năng đặt câu hỏi thân thiện với trẻ em, người dưới 18 tuổi trong quá trình điều tra, xét xử các vụ xâm hại tình dục

Kỹ năng đặt câu hỏi đối với trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD vô cùng quan trọng, nếu biết cách đặt câu hỏi khi làm việc với trẻ em sẽ đem lại hiệu quả cao trong công tác điều tra, truy tố, xét xử, làm sáng tỏ vụ việc, tìm chứng cứ để buộc tội kẻ xâm hại tình dục. Hơn nữa đặt câu hỏi phù hợp sẽ giúp các cơ quan có thẩm quyền không hỏi nhiều lần, dễ gây tâm lý hoang mang, hoảng sợ, có khi trả lời không nhất quán, gây khó khăn cho công tác tố tụng. Khi đặt câu hỏi cần nói chậm và hỏi lại xem trẻ có nghe rõ hay không.

Do vậy, đây là kỹ năng rất quan trọng mà cán bộ trong quá trình điều tra, truy tố, xét xử cần nắm vững để sử dụng các loại câu hỏi như câu hỏi đóng câu hỏi mở phù hợp để trẻ em, người dưới 18 tuổi dễ dàng trả lời, đáp ứng yêu cầu điều tra, truy tố, xét xử.

giác, tin báo về tội phạm, kiến nghị khởi tố, điều tra vụ án xâm hại người dưới 18 tuổi; Nghị quyết số 121/2020/QH14 ngày 19 tháng 6 năm 2020 của Quốc hội về tiếp tục tăng cường hiệu lực, hiệu quả về thực hiện chính sách, pháp luật về phòng, chống xâm hại trẻ em. Cán bộ điều tra được phân công cần tiến hành các bước như sau:

2.2.1. Xác định độ tuổi của trẻ em bị xâm hại tình dục

Khoản 1 Điều 6 Thông tư số 06/2018/TTLT-VKSNDTC-TANDTC-BTP-BLĐTBXH ngày 21/12/2018 (Thông tư 06/2018/TTLT) về phối hợp thực hiện một số quy định của BLTHS năm 2015 về thủ tục đối với người dưới 18 tuổi thì cơ quan Điều tra, truy tố cần xác định độ tuổi của người bị xâm hại để có các biện pháp hỗ trợ, điều tra phù hợp; việc xác định tuổi cần dựa trên các giấy tờ như: a) Giấy chứng sinh; b) Giấy khai sinh; c) Chứng minh nhân dân; d) Thẻ căn cước công dân; đ) Sổ hộ khẩu; e) Hộ chiếu.

Việc xác định độ tuổi của trẻ em, người dưới 18 tuổi là việc làm vô cùng cần thiết để xác định mức độ tổn thương về thể chất, tinh thần của người bị hại và là căn cứ quan trọng để truy cứu trách nhiệm hình sự của tội phạm. Trong trường hợp không xác định được chính xác ngày, tháng, năm sinh của trẻ em, người dưới 18 tuổi bị XHTD, thì cán bộ điều tra cần căn cứ Khoản 2, Khoản 3 Điều 417 BLTTHS năm 2015 để xác định cụ thể như sau:

(1) Trường hợp xác định được tháng nhưng không xác định được ngày thì lấy ngày cuối cùng của tháng đó là ngày sinh.

(2) Trường hợp xác định được quý nhưng không xác định được ngày, tháng thì lấy ngày cuối cùng của tháng cuối cùng trong quý đó làm ngày tháng năm sinh.

(3) Trường hợp xác định được nửa của năm nhưng không xác định được ngày, tháng thì lấy ngày cuối cùng của tháng cuối cùng trong nửa năm đó làm ngày, tháng sinh.

(4) Trường hợp xác định được năm nhưng không xác định được ngày, tháng thì lấy ngày cuối cùng của tháng cuối cùng trong năm đó làm ngày, tháng sinh.

(5) Trường hợp không xác định được năm sinh thì phải tiến hành giám định để xác định tuổi.

2.2.2. Yêu cầu luôn có người hỗ trợ trẻ em, người dưới 18 tuổi trong suốt quá trình tiếp xúc làm việc

(1) Để hỗ trợ trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD ngay từ khi bắt đầu tham gia tố tụng, cơ quan Điều tra cần liên hệ ngay với tổ chức TGPL; tổ chức hành nghề luật sư, các cơ quan, đoàn thể, VACR để yêu cầu cử người hỗ trợ (điều tra viên có thể hướng dẫn gia đình bị hại làm đơn xin được cử luật sư, người TGPL để bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho người bị hại nếu người bị hại và gia đình không thể tìm người trợ giúp theo Khoản 2, Điều 9 Thông tư số 02/2018/TT/TANDTC).

(2) Trong quá trình làm việc, tiếp xúc với trẻ em như khi triệu tập, lấy lời khai... với nạn nhân là trẻ em, người dưới 18 tuổi phải luôn có người giám hộ, người TGPL của nạn nhân. Có thể yêu cầu hoặc đề nghị cử, thay đổi người bào chữa, người phiên dịch, dịch thuật.

(3) Cần cử cán bộ điều tra phù hợp, có kinh nghiệm làm việc với trẻ em; nếu là nạn nhân nữ cần cử Điều tra viên nữ khi kiểm tra, xem xét các dấu vết trên cơ thể nạn nhân.

(4) Trước khi lấy lời khai, hỏi người bị hại là trẻ em, người dưới 18 tuổi; người có thẩm quyền tiến hành tố tụng phải thông báo trước trong thời gian hợp lý cho người đại diện, người bào chữa, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của trẻ em biết về thời gian, địa điểm để những người này tham gia theo quy định của pháp luật (Điều 7 Thông tư số 06/2018/TTLT/TANDTC-VKSNDTC-BLĐTB&XH). Việc thông báo phải bằng văn bản, trong đó phải ghi rõ họ tên, địa chỉ, điện thoại liên lạc của người ra thông báo và người được thông báo. Trường hợp cần bảo đảm sự có mặt kịp thời của người đại diện, người bào chữa, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người tham gia tố tụng là người dưới 18 tuổi, cơ quan có thẩm quyền tiến hành tố tụng, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng có thể thông báo trực tiếp, qua điện thoại hoặc phương tiện điện tử khác nhưng ngay sau đó phải gửi thông báo bằng văn bản.

2.2.3 Yêu cầu cha mẹ/người giám hộ/lưuật sư/trợ giúp viên pháp lý phải có mặt khi tiếp xúc với trẻ em, người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục

Trước khi tiếp xúc với trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD; Cán bộ Điều tra cần thông báo cho cha mẹ/người giám hộ biết để quyết định việc mời luật sư/TGVPL để hỗ trợ, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho trẻ em người dưới 18 tuổi trong suốt quá trình tố tụng. Khi cha mẹ/người giám hộ/lưuật sư/ TGVPL nhận được thông báo phải thông tin kịp thời về việc có mặt và tham gia tố tụng của họ cho cơ quan có thẩm quyền tiến hành tố tụng, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng biết.

2.2.4. Phối hợp giải quyết của các cơ quan tố tụng

Khi có tin báo, tố giác tội phạm về XHTD trẻ em, người dưới 18 tuổi; cơ quan Công an phải phối hợp chặt chẽ với các cơ quan có liên quan: Kiểm sát, Tòa án nhân dân và các cơ quan khác có liên quan như cơ quan giám định, y tế, cơ quan bảo vệ trẻ em, chính quyền, đoàn thể... nhanh chóng, kịp thời tham gia giải quyết vụ án theo, bảo đảm quyền và lợi ích hợp pháp của trẻ em, người dưới 18 tuổi theo quy định tại Chương XXVIII của BLTTHS năm

2015 và Điều 13 Thông tư 06/2018/TTLT về việc phối hợp thực hiện một số quy định của BLTTHS năm 2015 về thủ tục tố tụng thân thiện đối với người tham gia tố tụng là người dưới 18 tuổi.

Sự phối hợp giữa các cơ quan có thẩm quyền ngay từ khi phát hiện vụ việc rất quan trọng để quyết định khởi tố vụ án hình sự XHTD. Đây là giai đoạn đầu của quy trình tố tụng hình sự rất quan trọng để các cơ quan có thẩm quyền xác định có hay không có dấu hiệu tội phạm, để quyết định khởi tố hay không khởi tố vụ án hình sự. Do vậy, các cơ quan tố tụng, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng nhất thiết phải phối hợp chặt chẽ với nhau và phối hợp với cơ quan, tổ chức, cá nhân khác có liên quan ngay từ khi phát hiện nguồn tin về tội phạm; khẩn trương kiểm tra, xác minh, thu thập chứng cứ để khởi tố và điều tra, xét xử; bảo đảm giải quyết vụ án, vụ việc nhanh chóng, kịp thời, trong thời gian ngắn nhất.

2.2.5 Lấy lời khai, hỏi cung người tham gia tố tụng là người dưới 18 tuổi

Việc lấy lời khai của trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD phải theo đúng trình tự, thủ tục, thời gian, bảo đảm sự tham gia của người đại diện, người bào chữa, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của trẻ em và người dưới 18 tuổi theo quy định tại Điều 183, Điều 421, các điều luật khác có liên quan của BLTTHS năm 2015, Thông tư 06/2018/TTLT và Thông tư số 03/2018/TTLT-BCA-VKSNDTC-TANDTC-BQP ngày 01/02/2018 và lưu ý:

Phân công cán bộ điều tra.

Cơ quan điều tra cần phân công cán bộ điều tra, kiểm sát phù hợp, tùy theo từng vụ việc trẻ em bị xâm hại là nam, hay nữ để bố trí cán bộ điều tra là nam hay nữ tham gia điều tra, xác minh tiếp xúc với trẻ em cho hợp lý; Ví dụ: trẻ em bị xâm hại tình dục là nữ, thì phải cử cán bộ điều tra nữ trực tiếp gặp gỡ các em; cán bộ hỗ trợ cũng là nữ để các em dễ bình tĩnh chia sẻ, khai báo chính xác ... Trường hợp thiếu nữ điều tra viên thì cần cử những điều tra viên nam lớn tuổi, ngoài việc có kinh nghiệm điều tra, kiến thức tâm lý về trẻ em, cần có ngoại hình hiền lành, lời nói dịu dàng để giúp các em yên tâm, tin tưởng cung cấp lời khai.

Cán bộ điều tra phải được chọn lựa phân công hợp lý cho các vụ án trẻ em, người dưới 18 tuổi bị XHTD, có những kỹ năng nhất định theo quy

chuẩn điều tra thân thiện và có kỹ năng, kinh nghiệm tiếp xúc của điều tra viên với đối tượng là người phạm tội và gia đình bị hại (tránh việc điều tra viên đưa ra ý kiến thương lượng bồi thường để bãi nại, bỏ qua vụ án nhất là vụ án XHTD trẻ em)

Việc lấy lời khai người bị hại là trẻ em, người dưới 18 tuổi.

Phần lấy lời khai của điều tra viên thể hiện qua việc tiếp xúc thân thiện và những câu hỏi của điều tra viên làm sao để các nạn nhân bị xâm hại có thể đáp ứng được yêu cầu làm sáng tỏ vụ án đưa kẻ phạm tội ra trước pháp luật, phải áp dụng theo trình tự, thời gian, bảo đảm việc ghi âm, ghi hình và lưu giữ.

Địa điểm lấy lời khai.

Địa điểm để lấy lời khai đối với trẻ em bị XHTD, điều tra viên cần phải ưu tiên lấy lời khai tại nơi cư trú của các em hoặc tại cơ sở chăm sóc trẻ em theo quy định của pháp luật nếu không có nơi cư trú. Trường hợp lấy lời khai tại nơi tiến hành điều tra, truy tố, xét xử thì phải sắp xếp, bố trí phòng lấy lời khai, phù hợp với tâm lý người dưới 18 tuổi. Bố trí nơi gặp gỡ tiếp xúc trẻ em phải linh hoạt có thể bố trí phòng làm việc nhưng trang trí phù hợp với trẻ em, có phòng kính, cách âm, có tranh ảnh phù hợp trẻ em...

Trang phục của Điều tra viên.

Khi lấy lời khai của trẻ em, người dưới 18 tuổi nên mặc thường phục để các em khỏi cảm thấy sợ hãi, dễ tiếp xúc, không gây mặc cảm cho trẻ em.

Thái độ khi tiếp xúc với trẻ em, người dưới 18 tuổi

Khi tiến hành lấy lời khai, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng phải có duy trì thái độ không phán xét và thấu cảm với trẻ em, người dưới 18 tuổi; cởi mở, thân thiện, nhẹ nhàng; xem xét áp dụng các biện pháp phù hợp nhằm giảm đến mức thấp nhất thời gian, số lượng lần lấy lời khai, hỏi cung và phải tạm dừng ngay việc lấy lời khai, khi người bị hại là trẻ em, người dưới 18 tuổi có biểu hiện mệt mỏi, ảnh hưởng đến khả năng khai báo chính xác, đầy đủ.

Ngay từ lần đầu gặp gỡ trẻ em và trong suốt quá trình làm việc luôn phải duy trì thái độ, hành động, cử chỉ cởi mở, ân cần, biểu hiện trên nét mặt thân thiện, trêu mến, luôn tươi cười để làm quen

trẻ, nói năng nhẹ nhàng, tạo cảm giác dễ gần. Cần tạo cho nạn nhân là trẻ em, người dưới 18 tuổi niềm tin vào công lý, kẻ gây ra tội phạm sẽ bị pháp luật trừng trị thích đáng để bảo đảm quyền và lợi ích hợp pháp của nạn nhân để trẻ yên tâm được hỗ trợ pháp lý, được bảo vệ an toàn, không để trẻ em gặp thêm rắc rối.

Sử dụng ngôn từ phù hợp.

Tùy thuộc vào độ tuổi và nhận thức của trẻ em, người dưới 18 tuổi mà cán bộ điều tra phải dùng ngôn từ, từ ngữ phù hợp để mô tả những gì đã xảy ra với các em. Từ ngữ sử dụng phải đơn giản, dễ hiểu, phù hợp với độ tuổi, giới tính, khả năng nhận thức của trẻ em, người dưới 18 tuổi;

Tuyệt đối không quát mắng, dọa nạt trẻ em; chú ý quan sát thái độ trên nét mặt, biểu cảm của trẻ em để ứng xử. Ví dụ: thăm hỏi trẻ em với câu hỏi đơn giản: ***“Cô/chú chào cháu, cho cô/chú nói chuyện riêng với cháu nhé! Cháu tên là gì?...”***

Khuyến khích trẻ em chơi.

Đối với trẻ em, chơi là một hình thức giao tiếp thông thường của các em. Khi trẻ chơi, các em trở nên thư giãn và dễ nói chuyện. Nhận biết dấu hiệu trẻ em mệt và không tập trung để dừng cuộc hỏi cho trẻ em nghỉ để minh mẫn, bình tĩnh trả lời.

Tạo điều kiện tốt nhất để nạn nhân là trẻ em, người dưới 18 tuổi được chứng thương, giám định tư pháp kịp thời.

Cơ quan điều tra, truy tố cần áp dụng mọi biện pháp nghiệp vụ để điều tra, truy tố tội phạm. Cách thức thu thập chứng cứ, lấy lời khai phải linh hoạt, phù hợp lứa tuổi và tình trạng mức độ bị xâm hại để đưa ra phương án tối ưu nhất; Đánh giá nhanh và xác định, phán đoán và thăm tra kịp thời, vận dụng các biện pháp nghiệp vụ để xác định tội phạm và truy bắt tội phạm, đề xuất nhanh các biện pháp khẩn cấp để tạm giữ, tạm giam người nghi gây ra hành vi phạm.

Kỹ năng đặt câu hỏi khi tiếp xúc, làm việc với trẻ em, người dưới 18 tuổi.

Thông qua việc đặt câu hỏi đối với trẻ em, người dưới 18 tuổi để tìm ra chứng cứ của bị can; do vậy, trong quá trình lấy lời khai của trẻ em, cán bộ điều tra, kiểm sát viên phải đặt các câu hỏi ban đầu đơn giản mang tính chất làm quen, gây thiện cảm để trẻ em tin tưởng, chia sẻ sự việc; kể lại sự

việc xảy ra với ngôn ngữ thân thiện, Ví dụ: ***“Năm nay cháu học lớp mấy?”***, ***“Cháu kể cho cô nghe ai đã làm gì cháu vậy?”***, ***“Cháu kể cho cô, cô sẽ giúp cháu...”***

Để đạt được hiệu quả mong muốn, tùy từng đối tượng, độ tuổi của trẻ em, cán bộ điều tra cần sử dụng các loại câu hỏi để khai thác thông tin, bằng chứng về việc XHTD trẻ em, người dưới 18 tuổi thông qua các câu hỏi phù hợp như: Câu hỏi mở, câu hỏi đóng, câu hỏi giả định, câu hỏi thăm dò, câu hỏi đánh giá, câu hỏi đào sâu... Cần xác định câu hỏi nào là câu hỏi chính, câu hỏi nào là câu hỏi phụ.

Câu hỏi mở: Là câu hỏi mang tính gợi mở, muốn nắm bắt được thông tin từ phía trẻ em về nội dung sự việc trẻ em bị xâm hại; để người hỏi nắm rõ nội dung, bản chất sự việc hoặc hiểu rõ thêm về những điều chưa rõ. Câu hỏi mở thường bắt đầu: ***Ai gây ra sự việc đó? Vì sao họ làm vậy? Họ làm thế nào? Sự việc xảy ra ở đâu? Sự việc đó diễn ra khi nào?***

Câu hỏi giả định: Giúp thăm dò khả năng kiểm chứng các giả thuyết, giúp phát huy suy nghĩ của trẻ em khi gặp xâm hại: ***“Nếu chú/bác ý không cho quà, không bắt con kể với bố/mẹ/người thân thì con có kể không?”***

Câu hỏi đánh giá: Để đánh giá nhận thức của trẻ em bị xâm hại: ***“Con có biết người (chú/bác...) làm thế là xấu không?”***, ***“Con có hay không cho người đó động chạm vào vùng nhạy cảm của con?”***, ***“Con làm gì khi bị ...”*** (nêu sự việc trẻ em đã mô tả)

Câu hỏi đóng: ***“Con có sợ hãi mỗi khi gặp người đàn ông/phụ nữ đó không?”*** sẽ có được câu trả lời trực tiếp vào vấn đề, tiết kiệm thời gian, làm rõ thông tin.

Câu hỏi thăm dò: để khai thác thêm thông tin của trẻ “*Con có bị người đó (người phạm tội) làm gì mỗi khi gặp con lúc vắng người, không có ai không? Con có bị chảy máu ở đâu không? “Con có bị đau ở chỗ nào trên cơ thể không? (kể cả vùng kín, vùng nhạy cảm ko?); Con bị chú/bác... làm như thế mấy lần rồi?*”

Câu hỏi đào sâu: Để nắm rõ sự việc, ví dụ: “*Cô/chú có thể giúp gì con?*”; khuyến khích trẻ em cởi mở hơn, sẽ thu được nhiều thông tin hơn, tạo cơ hội cho trẻ em có thể bộc lộ cảm xúc; “*Con có thể mô tả cho cô/chú biết xem ông/bà, cô/chú, dì/dượng... đã làm gì với con không?*”

***Những chú ý khi đặt câu hỏi:** Rất cần trọng khi đặt từng câu hỏi cho phù hợp với sự việc khi được tố giác tội phạm; không hỏi quá nhiều câu hỏi khiến trẻ em bị dồn dập trả lời thông tin sẽ bị hỗn loạn; tránh hỏi câu phức hợp chứa nhiều câu hỏi để trẻ em khó trả lời và không biết câu nào là trọng tâm để trả lời và hạn chế việc đặt nhiều câu hỏi đóng.

Các câu hỏi thông thường trong khi tiếp xúc, làm việc với trẻ em, người dưới 18 tuổi: Thông thường tùy từng độ tuổi, giới tính, khả năng nhận thức của trẻ em, người dưới 18 tuổi, cán bộ điều tra có thể lựa chọn, sử dụng các câu hỏi giả định, câu hỏi đánh giá, câu hỏi đóng, câu hỏi thăm dò, câu hỏi đào sâu dưới đây:

- (*) Con có biết ông/bà... trước khi con bị làm hại không?
- (*) Ông/bà... ở đâu, là chú/bác/ hàng xóm với con không?
- (*) Con bị ông/bà.... làm con đau từ bao giờ?
- (*) Con bị như thế mấy lần rồi?
- (*) Con bị khi nào?
- (*) Con bị như thế ở đâu?
- (*) Con bị đau như thế nào?
- (*) Sao ông/bà.... bắt con làm như thế? Ông/bà làm như thế nào với con?
- (*) Khi bị làm đau, con có cầu cứu ai giúp không?
- (*) Khi con bị làm đau, con có sợ không?
- (*) Con đã làm gì để chống lại việc làm của ông/bà mà con không muốn?
- (*) Khi ông/bà ...có cho con cái gì sau khi làm con sợ, con đau không?
- (*) Ông/bà.... có dọa nạt con nếu con nói cho cha/mẹ biết không?
- (*) Nếu con mách sự việc với cha/mẹ thì ông/bà đó dọa sẽ làm gì con?
- (*) Con có muốn ông/bà.... bị trừng phạt không?
- (*) Ông/bà (viết đủ)... có hứa sẽ trả lương con cao hơn người khác không? (Dùng cho người dưới 18 tuổi đang là người phụ thuộc vào công việc của người phạm tội)
- (*) Có hứa sẽ nâng điểm, đánh giá học tập của con cao hơn thành tích của con không? (Dùng cho người dưới 18 tuổi bị giáo viên xâm hại).
- (*) Có hứa sẽ cho con được nhận những vai chính sẽ có thu nhập cao không? (Dùng khi người dưới 18 tuổi bị xâm hại do dự đồ được đóng phim, làm người mẫu, dành giải cao khi thi hoa hậu người mẫu...)
- (*) Có dọa sẽ gây nguy hiểm, thậm chí giết người thân của con không? (Nếu có dấu hiệu và thấy phù hợp với người bị hại).
- (*) Con có biết nguy cơ con có thể có thai thì con làm thế nào? (hỏi cho vị thành niên)

.....

Tùy từng độ tuổi, giới tính của trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD mà Điều tra viên, Kiểm sát viên lựa chọn các câu hỏi cho phù hợp. Đối với trẻ em dưới 07 tuổi chỉ nên quan sát trẻ em, xem xét các vết thương, tổn thương, chào hỏi để tạo niềm tin cho trẻ chứ không nên hỏi sâu vào việc trẻ em bị xâm hại như thế nào. Với độ tuổi này thì cần có sự hỗ trợ của cha mẹ/

người mà trẻ tin tưởng để có thể trò chuyện, khai thác thêm thông tin từ câu chuyện của trẻ

Đối với trẻ em từ 07 đến dưới 16 tuổi hay từ 16 đến dưới 18 tuổi cần lựa chọn câu hỏi cho phù hợp với sự phát triển về thể chất và tinh thần, nhận thức theo tâm sinh lý của người bị hại để đặt câu hỏi cho phù hợp.

2.3. Một số vấn đề cần lưu ý trong quá trình truy tố các vụ án xâm hại tình dục trẻ em, người dưới 18 tuổi

2.3.1. Sau khi nhận đề nghị khởi tố vụ án, khởi tố bị can vụ án XHTD trẻ em do cơ quan Công an chuyển đến Viện Kiểm sát nhân dân thực hành quyền công tố trong giai đoạn truy tố theo Điều 236 BLTTHS năm 2015 như:

(1) Yêu cầu cơ quan, tổ chức, cá nhân cung cấp tài liệu liên quan đến vụ án trong trường hợp cần thiết.

(2) Trực tiếp tiến hành một số hoạt động điều tra nhằm kiểm tra, bổ sung tài liệu, chứng cứ để quyết định việc truy tố hoặc khi Tòa án yêu cầu điều tra bổ sung mà xét thấy không cần thiết phải trả hồ sơ cho Cơ quan điều tra.

(3) Giám sát việc tuân thủ quy trình, tố tụng thân thiện với trẻ em, người dưới 18 tuổi của cơ quan điều tra.

(4) Quyết định khởi tố, quyết định thay đổi, quyết định bổ sung quyết định khởi tố vụ án, bị can trong trường hợp phát hiện còn có hành vi phạm tội, người phạm tội khác trong vụ án chưa được khởi tố, điều tra.

(5) Quyết định trả hồ sơ cho Cơ quan điều tra để yêu cầu điều tra bổ sung.

(6) Quyết định tách, nhập vụ án; chuyển vụ án để truy tố theo thẩm quyền, áp dụng thủ tục rút gọn, áp dụng biện pháp bắt buộc chữa bệnh.

(7) Quyết định gia hạn, không gia hạn thời hạn truy tố, thời hạn áp dụng các biện pháp ngăn chặn, biện pháp cưỡng chế.

(8) Quyết định truy tố bị can.

(9) Quyết định đình chỉ, tạm đình chỉ vụ án; quyết định đình chỉ, tạm đình chỉ vụ án đối với bị can; quyết định phục hồi vụ án, quyết định phục hồi vụ án đối với bị can.

(10) Viện Kiểm sát nhân dân các cấp nếu xét thấy cần áp dụng biện pháp bảo vệ đối với người cần được bảo vệ thì đề nghị cơ quan điều tra trực tiếp thụ lý vụ án ra quyết định áp dụng biện pháp bảo vệ, trong trường hợp trẻ em, người dưới 18 tuổi bị XHTD, cần thiết sẽ áp dụng biện pháp bảo vệ mức độ cao nhất.

2.3.2. Khi được phân công thực hành quyền công tố vụ án XHTD trẻ em, ngoài việc Kiểm sát viên phải tuân thủ Điều 42 BLTTHS năm 2015 về nhiệm vụ, quyền hạn, trách nhiệm của Kiểm sát viên; cần lưu ý:

(1) Khi triệu tập, lấy lời khai của nạn nhân là trẻ em, người dưới 18 tuổi, trong trường hợp cần thiết cần cử người có trình độ, được tập huấn về tố tụng thân thiện với trẻ em, có kinh nghiệm làm việc với trẻ em và cử Kiểm sát viên nữ khi tiếp xúc với nạn nhân là trẻ em gái.

(2) Sử dụng các câu hỏi, ngôn từ phù hợp theo các mẫu câu hỏi tương tự như đối với Điều tra viên.

(3) Trong trường hợp cần thiết để bảo vệ trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD có quyền yêu cầu thay đổi người có thẩm quyền tiến hành tố tụng; yêu cầu hoặc đề nghị cử, thay đổi người bào chữa; yêu cầu cử, thay đổi người phiên dịch, dịch thuật.

(4) Khi tiến hành tố tụng tại phiên tòa: trong trường hợp đặc biệt, có trẻ em, người dưới 18 tuổi

là nạn nhân được triệu tập đến phiên tòa thì Kiểm sát viên cần giám sát việc thực hiện quy trình tố tụng thân thiện với trẻ em tại tòa, không để những người tham gia tố tụng hay phía bị cáo xúc phạm danh dự, nhân phẩm của nạn nhân.

(5) Thực hiện quyền yêu cầu, kiến nghị để đảm bảo quyền lợi ích tốt nhất cho trẻ em, người dưới 18 tuổi.

(6) Sau khi khẩn trương làm các thủ tục cần

thiết nêu trên, việc ra quyết định khởi tố sớm vụ án, khởi tố bị can là việc làm rất quan trọng để bảo vệ nạn nhân là trẻ em, tránh ảnh hưởng tâm lý đến nạn nhân và dư luận.

(7) Sau khi TAND cấp sơ thẩm xét xử; nếu VKSND thấy bản án sơ thẩm không thỏa đáng có quyền kháng nghị thuộc về Viện kiểm sát nhân dân cùng cấp và cấp trên của Tòa án sơ thẩm (Điều 336 BLTTHS năm 2015).

2.4. Một số vấn đề cần lưu ý trong quá trình xét xử thân thiện các vụ án XHTD trẻ em, người dưới 18 tuổi

2.4.1. Kỹ năng chung trong xét xử thân thiện

Thẩm phán và các HTND được phân công xét xử các vụ án XHTD trẻ em và người dưới 18 tuổi phải có chuyên môn nhất định trong các vụ án có liên quan đến trẻ em, có kinh nghiệm và am hiểu tâm lý của trẻ em để xét xử các vụ án có trẻ em và người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD.

Khi nhận hồ sơ vụ án hình sự XHTD trẻ em, người dưới 18 tuổi; Thẩm phán, Hội thẩm, Thư ký Tòa án ngoài việc kiểm tra xem hồ sơ đã đảm bảo về thủ tục tố tụng và đủ số lượng bút lục theo danh mục thống kê tài liệu có trong hồ sơ không, nếu phát hiện thiếu tài liệu nào thì phải kiểm tra để giải quyết ngay, phải lưu ý:

(1) Xác định độ tuổi của bị hại, bị hại là trẻ em thì trong hồ sơ thể hiện đã tuân thủ đúng quy định điều tra thân thiện chưa, có đảm bảo nguyên tắc tố tụng hình sự đối với người dưới 18 tuổi chưa, đọc kỹ từng chi tiết liên quan đến bị hại là trẻ em, để đưa ra đường lối xử lý và vận dụng tối đa các quy định về xét xử thân thiện với trẻ em. Việc xác định độ tuổi của nạn nhân là trẻ em, người dưới 18 tuổi thực hiện theo hướng dẫn.

(2) Nghiên cứu lời khai của bị hại là trẻ em, người dưới 18 tuổi là người trực tiếp chứng kiến hành vi phạm tội; lời khai của bị hại chứa đựng nhiều tình tiết là cơ sở chứng minh hậu quả đã xảy ra do hành vi phạm tội xâm hại nên cần nghiên cứu theo trình tự thời gian mà họ trình bày, chú ý so sánh, đối chiếu các lời khai của bị hại trong các lần khác nhau xem có phù hợp hay mâu thuẫn với nhau, thái độ tâm lý, mối quan hệ của họ đối với người phạm tội như thế nào.

(3) Đối chiếu giữa lời khai của bị hại với lời khai của bị can và nhân chứng làm rõ mâu thuẫn trong lời khai so với thực tế khách quan và với các chứng cứ khác có trong hồ sơ vụ án để có hướng giải quyết đúng đắn vụ án, tránh để lọt tội phạm hoặc gây oan sai.

(4) Đối với vụ án xâm hại tình dục trẻ em, cần căn cứ vào các tài liệu, chứng cứ đã có trong hồ sơ vụ án để quyết định việc xét xử vụ án khi người bị hại, người làm chứng là người chưa thành niên vắng mặt, hạn chế việc hoãn phiên tòa.

(5) Khi cần, yêu cầu người bị hại, người làm chứng là người chưa thành niên trình bày lời khai của mình tại phiên tòa trong điều kiện cho phép, Hội đồng xét xử có thể cho phép họ đứng sau màn chắn, bình phong để không nhìn thấy bị cáo hoặc làm chứng trực tiếp tại một phòng khác thông qua kết nối hệ thống camera.

(6) Khi cần thiết, Tòa án có thể mời đến Tòa án trước khi mở phiên tòa xét xử vụ án người bị hại, người làm chứng là trẻ em, người dưới 18 tuổi hoặc khi người đại diện hợp pháp, người bào chữa hoặc cha mẹ của nạn nhân có yêu cầu để làm rõ vụ việc hay để giải thích cho họ hiểu vấn đề.

(7) Thẩm phán chủ tọa phiên tòa có thể yêu cầu người đại diện, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp hỏi bị hại, người làm chứng.

(8) Nghiên cứu lời khai của bị hại là trẻ em, người dưới 18 tuổi là người trực tiếp chứng kiến hành vi phạm tội; lời khai của bị hại chứa đựng nhiều tình tiết là cơ sở chứng minh hậu quả đã xảy ra do hành vi phạm tội xâm hại.

(9) Khi nghiên cứu lời khai của bị hại, cần nghiên cứu theo trình tự thời gian mà họ trình bày, cần chú ý so sánh, đối chiếu các lời khai của bị hại trong các lần khác nhau xem có phù hợp hay mâu thuẫn với nhau, thái độ tâm lý, mối quan hệ của họ đối với người phạm tội như thế nào.

(10) Đối chiếu giữa lời khai của bị hại với lời khai của bị can và làm rõ mâu thuẫn trong lời khai so với thực tế khách quan và với các chứng cứ khác có trong hồ sơ vụ án để có hướng giải quyết đúng đắn vụ án, tránh để lọt tội phạm hoặc gây oan sai.

(11) Đối với vụ án xâm hại tình dục trẻ em, cần căn cứ vào các tài liệu, chứng cứ đã có trong hồ sơ vụ án để quyết định việc xét xử vụ án khi người bị hại, người làm chứng là người chưa thành niên vắng mặt, hạn chế việc hoãn phiên tòa.

(12) Khi cần yêu cầu người bị hại, người làm chứng là người chưa thành niên trình bày lời khai của mình tại phiên tòa trong điều kiện cho phép, Hội đồng xét xử có thể cho phép họ đứng sau màn chắn, bình phong để không nhìn thấy bị cáo hoặc làm chứng trực tiếp tại một phòng khác thông qua kết nối hệ thống camera.

(13) Thẩm phán chủ tọa phiên tòa có thể yêu cầu người đại diện, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp hỏi bị hại, người làm chứng.

(14) Tòa án nhân dân các cấp nếu xét thấy cần áp dụng biện pháp bảo vệ đối với người cần được bảo vệ thì đề nghị cơ quan điều tra trực tiếp thụ lý vụ án ra quyết định áp dụng biện pháp bảo vệ, trong trường hợp trẻ em, người dưới 18 tuổi bị XHTD, cần thiết sẽ áp dụng biện pháp bảo vệ mức độ cao nhất.

2.4.2. Xét xử sơ thẩm thân thiện

*Địa điểm xử án là Tòa Gia đình và Người chưa thành niên, nếu nơi nào chưa có thì phòng xử án phải được thiết lập theo hình thức thân thiện với trẻ em phòng xử án màu sắc nhẹ nhàng, phù hợp thân thiện với trẻ em, cách bố trí bàn xử án theo Khoản 1, Điều 6 Thông tư 01/2017/TT-TANDTC của Tòa án nhân dân tối cao *“Vị trí của những người tiến hành tố tụng, người tham gia tố tụng, người tham dự phiên tòa, phiên họp trong phòng xử án được bố trí trên cùng một mặt phẳng, sắp xếp theo hình thức bàn tròn; tường trong phòng xử án có màu xanh. Người dưới 18 tuổi tham gia tố tụng tại*

phiên tòa được ngồi cạnh người đại diện, người bào chữa, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của họ”.

* Trong quá trình xét xử, tranh tụng tại phiên tòa theo quy định tại Điều 31 BLTTHS năm 2015: Nếu trẻ em là nạn nhân được triệu tập đến phiên tòa thì Thẩm phán có thể cho phép những người tham gia tố tụng như Hội đồng xét xử; Kiểm sát viên, người bào chữa và người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người bị hại là trẻ em hỏi thêm về những điểm mà họ trình bày chưa đủ hoặc có mâu thuẫn nhưng phải đảm bảo không làm ảnh hưởng đến tâm sinh lý của trẻ em, không gây tổn thương lẫn nữa về tinh thần đối với trẻ em.

* Khi Tuyên án: Chủ tọa hoặc một thành viên của Hội đồng xét xử đọc bản án; trong trường hợp xét xử kín, đặc biệt các vụ xâm hại tình dục trẻ em thì chỉ đọc phần quyết định trong bản án. Khi tuyên án cần xem xét những yếu tố bảo vệ quyền lợi cho người bị hại nhất là trong trường hợp trẻ em bị XHTD (việc bồi thường, việc thi hành án, việc kháng cáo của bị hại và gia đình bị hại) .

2.4.3. Xét xử phúc thẩm thân thiện

* Khi xét xử phúc thẩm các vụ án XHTD trẻ em; Thẩm phán lưu ý nghiên cứu kỹ Đơn kháng cáo của người bị hại (của người có thẩm quyền kháng cáo đối với trường hợp trẻ em là người bị hại) về việc Tòa án sơ thẩm xét xử đã đúng người, đúng tội hay bỏ lọt tội phạm; các khoản bồi thường về tổn thất đối với người bị hại là trẻ em đã tương xứng với hành vi của bị can, bị cáo hay chưa.

2.5. Thi hành bản án và quyết định của Tòa án

2.5.1. Thi hành án Hình sự là hoạt động nhằm đảm bảo các bản án, quyết định về hình sự của Tòa án được thi hành đúng quy định của pháp luật theo trình tự, thủ tục được quy định tại Luật Thi hành án hình sự số 64/2014/QH13 ngày 25/11/2014. Chỉ có những bản án và Quyết định của Tòa án đã có hiệu lực pháp luật mới được đưa ra thi hành, trừ trường hợp bản án tuyên một người là không phạm tội hoặc tuyên một hình phạt bằng hoặc thấp hơn thời hạn họ bị tạm giam.

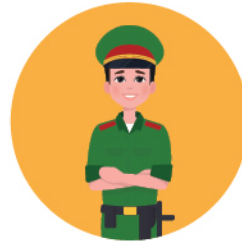
2.5.2. THA hình sự là hoạt động các cơ quan công an, kiểm sát, tòa án và các cơ quan nhà nước khác và tổ chức xã hội được nhà nước trao quyền nhằm bảo đảm cho bản án và quyết định có hiệu lực của tòa án được thi hành một cách chính xác, kịp thời. Việc thi hành các loại hình phạt phải tuân thủ đúng các quy định của pháp luật.

2.5.3. Việc cơ quan THA thi hành khẩn trương, kịp thời các đối tượng xâm hại tình dục trẻ em sẽ là một trong những biện pháp hữu hiệu đảm bảo công bằng xã hội, bảo đảm quyền và lợi ích hợp pháp của trẻ em.

2.5.4. Các cơ quan THA dân sự theo pháp luật thi hành án dân sự căn cứ bản án tổ chức thi hành nhanh chóng, áp dụng các biện pháp như kê biên, phong tỏa tài sản, cưỡng chế thi hành... để đảm bảo quyền lợi và lợi ích của trẻ em, người dưới 18 tuổi bị xâm hại phải được thi hành nhanh chóng, kịp thời.

2.5.5. Các quyết định về bồi thường vật chất, tinh thần phải được phân loại, yêu cầu người phải bồi thường ngay, nếu cố tình kéo dài thời gian phải điều tra xác minh tài sản để đảm bảo THA.

2.5.6. Nếu cần thiết cưỡng chế thi hành đảm bảo quyền cho trẻ em, người dưới 18 tuổi.

2.6. Kỹ năng trợ giúp pháp lý thân thiện với trẻ em, người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục

2.6.1. Luật sư, TGVPL được nhận, phân công hỗ trợ trẻ em, người dưới 18 tuổi là nạn nhân bị XHTD phải là người am hiểu pháp luật, có trình độ và kiến thức sâu rộng về pháp luật liên quan đến trẻ em; nắm vững các quyền của trẻ em; có kiến thức về tâm, sinh lý trẻ em, người chưa thành niên, có kỹ năng làm việc với trẻ em sẽ giúp cho việc gặp gỡ, trao đổi thông tin thuận lợi hơn, giúp trẻ em cởi mở chia sẻ, góp phần tìm hiểu tổn thương của nạn nhân, tìm hiểu nguyên nhân, chứng cứ phạm tội của bị can, bị cáo để có thể áp dụng tốt nhất bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của trẻ em, là nạn nhân bị XHTD. Do vậy khi TGPL, luật sư, TGVPL cần lưu ý:

(1) Cung cấp dịch vụ pháp lý hoàn hảo cho trẻ em trong quá trình tiến hành trợ giúp về TTHS và các vấn đề pháp lý có liên quan... mà mọi người có thể tiếp cận được, phù hợp với độ tuổi, đa ngành và có hiệu quả, đáp ứng các nhu cầu pháp lý và xã hội đối với trẻ em, người dưới 18 tuổi.

(2) TGPL thân thiện với trẻ em phải do luật sư, TGVPL và những người được đào tạo, tập huấn về kỹ năng làm việc liên quan đến trẻ em, nắm vững tâm lý của trẻ em, người chưa thành niên tham gia thực hiện.

(3) TGPL thân thiện nhằm giúp trẻ em, người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục ổn định tâm lý, bình tĩnh khai báo, trình bày trong quá trình tham gia tố tụng.

(4) Tạo điều kiện thuận lợi cho trẻ em, người dưới 18 tuổi được tiếp cận trợ giúp pháp lý, các dịch vụ hỗ trợ cần thiết khác.

(5) Cần bảo đảm sự tham gia tối đa của trẻ em trong quá trình giải quyết vụ việc.

(6) Người thực hiện TGPL cần trực tiếp gặp gỡ, trao đổi với trẻ em là đối tượng của vụ việc, sử dụng các kỹ năng phù hợp để trẻ em chủ động kể lại sự việc (trong một số trường hợp trẻ em sẽ tâm

sự với người thực hiện TGPL về hoàn cảnh gia đình, về những suy nghĩ riêng tư...).

(7) Người thực hiện TGPL phải thu thập được những thông tin chính xác, đầy đủ về vụ việc để đưa ra chương trình, kế hoạch trợ giúp phù hợp.

(8) Khi làm việc với trẻ em, người dưới 18 tuổi, người thực hiện TGPL cần tạo bầu không khí thân thiện, thoải mái, cởi mở để em đó có thể nói lên những suy nghĩ, cảm xúc và mong muốn của mình bằng những câu hỏi dễ hiểu và dễ trả lời, thể hiện sự việc.

(9) Khi nghe trẻ em trình bày người thực hiện TGPL sử dụng tốt kỹ năng lắng nghe tích cực. Việc tập trung lắng nghe sẽ làm cho trẻ em được khích lệ nói lên những suy nghĩ của mình, bằng giác quan và suy nghĩ của mình cán bộ có thể nhận biết được cảm xúc của trẻ và thu thập được các thông tin về tình huống và sự việc phục vụ cho việc trợ giúp nhằm đạt được các mục đích trên thì sẽ có kết quả tốt cho mối quan hệ giữa người trợ giúp và người được trợ giúp... từ đó sẽ xác định được phương pháp trợ giúp phù hợp.

(10) Hợp tác với các cơ quan Tư pháp trong quá trình giải quyết vụ việc nhằm mang lại những lợi ích tốt nhất và đảm bảo các quyền của trẻ em, người dưới 18 tuổi.

(11) Bảo đảm sự bảo mật và riêng tư của trẻ em, góp phần giúp trẻ em cảm thấy an toàn trong cộng đồng, thấy yên tâm hơn để cung cấp thông tin đúng sự thật giúp quá trình giải quyết vụ án đúng pháp luật và kịp thời.

(12) Tổ chức thực hiện TGPL cần cơ sở vật chất (phòng tiếp người được TGPL, cách bài trí trong

phòng) để có thể tạo cảm giác thân thiện nhất với trẻ em.

(13) Khi điều kiện chưa cho phép bố trí phòng riêng thì có thể tiếp trẻ em tại một phòng làm việc mà các em có thể cảm thấy an toàn khi trình bày vụ việc của mình.

(14) Trường hợp tiếp xúc với các em ở nơi cư trú (ở các địa phương xa thành phố) cần đề nghị gia đình tạo điều kiện tìm nơi riêng tư, có thể kín đáo để các em thoải mái trong trao đổi, tâm sự. Nên hạn chế việc đưa các phóng viên báo chí cùng đi để khai thác thông tin và cung cấp thông tin ảnh hưởng đến bí mật đời tư của trẻ em, người dưới 18 tuổi.

(15) Pháp luật về TGPL có tính đến các quyền và nhu cầu phát triển đặc biệt của trẻ em, trong đó có quyền được TGPL và hỗ trợ phù hợp khác trong việc bảo vệ quyền lợi; quyền được có tiếng nói trong tất cả các thủ tục tố tụng tư pháp ảnh hưởng đến trẻ em, người dưới 18 tuổi.

(16) Luật sư, TGVPL khi hỗ trợ cho nạn nhân là trẻ em, người dưới 18 tuổi cần nắm vững quyền và nghĩa vụ của mình trong việc bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người bị hại được quy định trong Điều 84 của BL TTHS năm 2015 và cần lưu ý đến việc đưa ra các chứng cứ, tài liệu, đồ vật, yêu cầu giám định với các cơ quan tố tụng, hành vi vi phạm tố tụng của cơ quan, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng, sử dụng các biện pháp do pháp luật quy định để góp phần làm rõ sự thật khách quan của vụ án.

Hội Bảo vệ quyền trẻ em Việt Nam là một tổ chức xã hội chuyên nghiệp về bảo vệ quyền trẻ em, hoạt động với mục đích tập hợp, đoàn kết công dân, tổ chức Việt Nam có tâm huyết, tự nguyện hoạt động, phấn đấu vì mục đích làm cho trẻ em được hưởng các quyền cơ bản; góp phần thúc đẩy việc thực hiện quyền trẻ em, tạo điều kiện cho trẻ em Việt Nam được sống trong môi trường an toàn, lành mạnh, được phát triển hài hòa và tham gia bảo vệ, ngăn chặn mọi hành vi xâm hại quyền trẻ em theo quy định của pháp luật Việt Nam và Công ước quốc tế về quyền trẻ em mà Việt Nam đã phê chuẩn.

Hội Bảo vệ quyền trẻ em Việt Nam là thành viên của Ủy ban Trung ương Mặt trận tổ quốc Việt Nam, hoạt động có hiệu quả trên phạm vi toàn quốc, đến nay đã có 23 cơ sở Hội cấp tỉnh/TP, 40 Chi hội, 05 Trung tâm trực thuộc tại 42/63 tỉnh/TP với khoảng 70.000 hội viên.

Vai trò, trách nhiệm của Hội Bảo vệ quyền trẻ em Việt Nam cũng được quy định tại Khoản 4, Điều 92 Luật Trẻ em: *"Hội có nhiệm vụ tổ chức việc kết nối, thu thập thông tin, kiến nghị của các tổ chức xã hội và của trẻ em chuyển đến các cơ quan nhà nước để góp ý, tư vấn cho việc xây dựng và thực hiện chính sách, pháp luật về quyền trẻ em; tham gia giám sát thực hiện quyền trẻ em; phát biểu chính kiến và kiến nghị của Hội đối với các cơ quan nhà nước có liên quan về các vấn đề về trẻ em và việc vi phạm pháp luật về trẻ em"*.

HỘI BẢO VỆ QUYỀN TRẺ EM VIỆT NAM

Địa chỉ liên hệ: Tầng 5, Cung trí thức thành phố, số 01 Tôn Thất Thuyết, phường Dịch Vọng Hậu, quận Cầu Giấy, Hà Nội

Điện thoại: 024 37823936

Email: hoibvqtevn@gmail.com

Website: www.vacr.vn - www.treemviet.vn

CƠ QUAN THƯỜNG TRỰC PHÍA NAM

Địa chỉ : Số 181, Nguyễn Cư Trinh, P. Nguyễn Cư Trinh, Quận 1, TP. Hồ Chí Minh

Điện thoại: 028 38388872

Email: hoibvqtphianam@gmail.com

Do Liên Minh Châu Âu tài trợ

EU JULE

OXFAM

In ấn tại Công ty Cổ Phần In và Thương Mại Thành Đạt
Số xác nhận ĐKXB: 3500-2021/CXBIPH/4-145/TN
Quyết định XB số: 1865 /QĐ-NXBTN
Mã ISBN: 978-604-341-520-4